

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон, номзади
илмҳои педагогӣ, дотсент,

Сатторзода Б.А.
«27» _____ соли 2026

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Қурбонзода Афзуна Азим дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроии ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самти илм, ки аз рӯи он диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Диссертатсияи Қурбонзода Афзуна Азим дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз ҷиҳати мазмун, сохтор ва самти таҳқиқот ба ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроии ҷазои ҷиноятӣ, ки аз рӯи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 7-уми январи соли 2022, №15/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мутобиқ мебошад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Мубрамии мавзуи таҳқиқот бо шароити муосири рушди ҷомеаи ҷаҳонӣ ва Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо афзоиши таҳдидҳои фаромиллӣ ва зухуроти нави хавфнок тавсиф мегардад, асоснок карда мешавад. Бояд гуфт, ки вазъи тағйирёбандаи ҷаҳони имрӯза ва густариши падидаҳои хатарнок, аз ҷумла терроризм, экстремизм, ҷиноятҳои киберӣ ва дигар зухуроти фаромиллӣ, зарурати таъмини амнияти давлатро ба яке аз самтҳои афзалиятнок табдил додааст. Дар чунин шароит, ҳифзи амнияти миллӣ, ки фарогири манфиатҳои ҳаётан муҳими инсон, ҷомеа ва давлат мебошад, аҳамияти калидӣ касб менамояд.

Таҳрибкорӣ бо моҳияти худ ҳамчун амали мақсадноки расонидани зарар ба инфрасохтори иқтисодӣ, низомҳои муҳими давлатӣ ва амнияти ҷамъиятӣ баромад намуда, дар шароити муосир аксаран бо фаъолияти ташкилотҳои террористиву экстремистӣ ва омилҳои геосиёсӣ алоқаманд мебошад. Таҷрибаи таърихӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон низ нишон медиҳад, ки чунин амалҳо метавонанд ба иқтисоди миллӣ ва раванди давлатсозӣ зарари ҷиддӣ расонанд. Ҳамзамон, таҳлилҳо

нишон медиҳанд, ки динамикаи ин ҷинойтҳо ва шаклҳои нави зуҳури онҳо, аз ҷумла дар фазои рақамӣ ва иқтисодиёт, тамоюли мураккабшавӣ доранд.

Диссертант асоснок менамояд, ки бо вучуди мавҷуд будани меъёрҳои ҳуқуқӣ, аз ҷумла м. 309 Кодекси ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон, амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ бо як қатор мушкилот рӯ ба рӯ мебошад. Аз ҷумла, номуайяни дар муайян намудани аломатҳои таркибии ҷинойти таҳрибкорӣ, мушкилоти фарқгузорӣ бо ҷинойтҳои ҳаммонанд, махсусан терроризм, инчунин рақобати меъёрҳо байни моддаҳои дахлдори қонунгузорӣ, ба татбиқи яқсон ва дурусти қонун монеа эҷод мекунанд. Ин ҳолат зарурати таҳқиқоти амиқи илмӣ ва такмили меъёрҳои қонунгузорию ҷинойтиро тақозо менамояд. Илова бар ин, тағйироти иқтимоию сиёсӣ, рушди технологияҳои иттилоотӣ ва густариши таҳдидҳои гибридӣ боис гардидаанд, ки доираи рафторҳои ҷинойтиро, ки метавонанд ҳамчун таҳрибкорӣ арзёбӣ шаванд, васеъ гардад. Дар чунин шароит, таҳияи асосҳои назариявии муосир, дақиқ намудани мафҳум ва унсурҳои таркибии ин ҷинойт, инчунин омӯзиши таҷрибаи ҳуқуқии кишварҳои хориҷӣ барои такмили қонунгузорию миллӣ аҳамияти махсус пайдо мекунанд.

Мубрамияти мавзӯи мазкур бо он низ асоснок мегардад, ки солҳои охир тамоюли рушди ҷинойти таҳрибкорӣ хусусияти тағйирёбанда дошта, дар баъзе давраҳо нишонаҳои афзоиши нишон медиҳад. Дар айни замон, дар амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ ҳолатҳои мушоҳида мегарданд, ки кирдорҳои дорой аломатҳои таҳрибкорӣ ҳамчун терроризм бандубаст карда мешаванд, ки аз нуқтаи назари илми ҳуқуқӣ ҷинойтӣ баҳснок буда, ба мушкилоти фарқгузорию ҳуқуқии ин ду таркиби ҷинойт ишора менамояд. Тибқи маълумоти омории Вазорати корҳои дохилию Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар солҳои гуногун ҳолатҳои содиршавии ҷинойти таҳрибкорӣ ба таври зерин ба қайд гирифта шудаанд: соли 2010 - 1 ҳолат, соли 2011 - 6 ҳолат, соли 2012 - 2 ҳолат, дар солҳои 2013–2015 - 1 ҳолат, соли 2016 - 4 ҳолат, соли 2017 - 6 ҳолат ва соли 2018 - 1 ҳолат. Ин нишондиҳандаҳо, аз як тараф, мавҷудияти чунин навъи ҷинойтро дар амалия тасдиқ менамоянд, вале аз ҷониби дигар, эҳтимоли пурра инъикос нагардидани вазъи воқеиро низ истисно намекунад. Зеро дар амалия, бинобар мавҷуд будани рақобати меъёрҳо ва шабоҳати аломатҳои таркибӣ, қисме аз кирдорҳои таҳрибкорӣ метавонанд ҳамчун терроризм ё дар маҷмуи идеалӣ бо он бандубаст карда шаванд. Ин ҳолат зарурати такмили меъёрҳои қонунгузорӣ ва таҳияи меъёрҳои дақиқи фарқгузорию ҳуқуқии байни ҷинойтҳои мазкурро боз ҳам тақвият медиҳад.

Ҳамин тавр, зарурати таҳқиқи ҳамҷонибаи ҷинойти таҳрибкорӣ, таҳлили муқоисавии он бо дигар ҷинойтҳои зидди амнияти давлатӣ, коркарди меъёрҳои дақиқи фарқкунанда ва пешниҳоди роҳҳои такмили қонунгузорӣ, аз ҷумла бо дарназардошти стандартҳои байналмилалӣ, мубрамияти мавзӯи мазкурро асоснок менамояд. Ин омилҳо гувоҳи онанд, ки таҳқиқоти мазкур дорой аҳамияти баланди

назариявӣ ва амалӣ буда, ба талаботи рӯз ва манфиатҳои таъмини амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ҷавобгӯ мебошад.

Дараҷаи асоснокии гузориши илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудааст.

Матни пешниҳодшуда аллақай ба мавзуи таҳрибкорӣ мувофиқ аст, аммо онро метавон аз лиҳози услуби илмӣ, дақиқият ва таъкиди хусусиятҳои ин навъи ҷиноят боз ҳам такмил дод. Варианти мукамал чунин пешниҳод мегардад:

Дараҷаи асоснокии илмии муқаррарот, хулосаҳо ва пешниҳодҳои дар рисолаи диссертатсионии Қурбонзода Афзуна Азим дар мавзуи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон» инъикосшуда, дар сатҳи баланди таҳқиқотӣ қарор дошта, ба талаботи муосири илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология комилан ҷавобгӯ мебошад. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо тақя ба базаи васеи эмпирикӣ ва истифодаи маҷмуи усулҳои муосири илмӣ таъмин гардидааст.

Муаллиф зимни таҳияи рисола таҳлили қиёсии амиқи қонунгузориҳои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷиро анҷом дода, хусусиятҳои ҳуқуқӣ ва фарқиятҳои меъёрии танзими ҷавобгарӣ барои таҳрибкориро муайян намудааст. Ҳамзамон, омӯзиши ҳамаҷонибаи адабиёти илмии ватанӣ ва хориҷӣ, таҳлили маълумоти омории марбут ба ҷиноятҳои таҳрибкорӣ, инчунин ҷамъбасти амалияи тафтишотӣ ва судӣ имкон фароҳам овардааст, ки масъалаҳои баҳсталаби таҳассусӣ, аз ҷумла муайян намудани аломатҳои таркибии ҷинояти таҳрибкорӣ ва фарқгузориҳои он аз ҷиноятҳои ҳаммонанд, махсусан терроризм, бо далелнокии илмӣ ҳаллу ҷасл гарданд.

Чунин равиши комплексӣ ва системавии таҳқиқот боис гардидааст, ки хулосаҳои бадастомада дорои хусусияти амиқи назариявӣ ва аҳамияти назарраси амалӣ бошанд. Пешниҳодҳои муаллиф, ки ба такмили меъёрҳои қонунгузориҳои ҷиноятӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунӣ дар самти муқовимат ба таҳрибкорӣ равона шудаанд, бо далелҳои илмӣ асоснок гардида, метавонанд ҳамчун заминаи боэътимод барои такмили минбаъдаи сиёсати ҷиноятӣ ва ҳуқуқтатбиқкунии Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат намојанд.

Бо дарназардошти хусусияти махсусан хавфноки ҷинояти таҳрибкорӣ, ки ба асосҳои сохти конститутсионӣ ва амнияти давлатӣ ва манфиатҳои ҳаётан муҳими ҷомеа таҳдид менамојад, дар рисолаи диссертатсионӣ маҷмуи пешниҳодҳои мушаххаси илмию амалӣ ироа гардидаанд. Ин пешниҳодҳо ба дақиқ намудани аломатҳои таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ, мушаххас намудани доираи шахсоне, ки метавонанд барои содир намудани ин ҷиноят ба ҷавобгарӣ кашида шаванд, инчунин бартараф намудани зиддиятҳои меъёрӣ ва мутобиқ гардонидани қонунгузориҳои миллий ба стандартҳои байналмилалӣ равона шудаанд.

Маҷмуи хулосаҳо ва пешниҳодҳои назариявӣ амалии дар таҳқиқоти диссертатсионӣ ифодаёфта на танҳо ба такмили асосҳои концептуалии илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мусоидат менамоянд, балки дорои аҳамияти баланди татбиқӣ низ мебошанд. Тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд ба баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳангоми дуруст бандубаст кардани ҷинояти таҳрибкорӣ, пешгирии ҳатогҳои ҳуқуқтатбиқкунӣ ҳангоми тафриқагузори таҳрибкорӣ аз терроризм ва таъмини адолати судии ҷиноятӣ мусоидат намоянд.

Татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди қонунгузорӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ имкон медиҳад, ки меъёрҳои Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти таҳдидҳои муосир ва талаботи рушди давлатдорӣ ҳуқуқбунёд боз ҳам мукамал гарданд ва заминаҳои назариявӣ амалии муқовимати самаранок ба ҷиноятҳои таҳрибкорӣ тақвият ёбанд.

Навгонии илмии таҳқиқ ва саҳеҳияти натиҷаҳои гирифташуда. Муаллиф дар асоси таҳлили амиқи адабиёти илмӣ ва манбаъҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, коркарди методологияи таҳқиқот, таҳияи концепсияҳои илмии нав, пешниҳоди мафҳумҳо ва категорияҳои такмилёфта, инчунин ташаккули хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ саҳми назаррас гузоштааст. Навгонии илмии таҳқиқот маҳз дар асоси андешаҳои муаллиф, таҳлилҳои муқоисавӣ ва хулосаҳои мустақилона ба даст омада, дар шакли нуктаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда инъикос ёфтааст. Навгонии илмии таҳқиқоти мазкур, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мегардад, ки дар заминаи таҳлили ҳамаҷонибаи қонунгузори ҷиноятӣ қаблӣ ва амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, омӯзиши таҷрибаи амалии татбиқи он, таҳлили нуктаҳои назари олимони соҳа (доктринаи ҳуқуқи ҷиноятӣ), инчунин бо таъки ба мавқеи илман асосноки муаллиф, модели такмилёфтаи меъёрии ҳуқуқӣ, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои таҳрибкорӣ пешбинӣ менамояд, таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Дар диссертатсия зарурати такмили меъёрҳои дахлдори Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок шуда, соҳти нави онҳо бо дарназардошти талаботи муосири ҳифзи соҳти конституционӣ ва амнияти давлатӣ пешниҳод мегардад. Пешниҳоди мазкур на танҳо ба бартараф намудани камбудҳои мавҷуда дар танзими ҳуқуқӣ, балки ба мутобиқсозии он бо таҳдидҳои афзоишёбандаи амниятӣ, аз ҷумла шаклҳои нави ҷинояткорӣ таҳрибкорӣ, баҳусус таҳрибкорӣ киберӣ, равона шудааст.

Дар доираи таҳқиқот бори аввал тамоюлҳои таърихӣ ташаккул ва рушди ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар марҳилаҳои гуногуни инкишофи қонунгузори ҷиноятӣи Тоҷикистон мавриди таҳлили амиқ қарор гирифта, масъалаҳои такмили таркиби ин ҷиноят аз нигоҳи назариявӣ ва амалии ҳуқуқи ҷиноятӣ баррасӣ шудаанд. Бо ин замина, диссертатсияи мазкур ҳамчун яке аз

аввалин таҳқиқоти комплекси сатҳи миллӣ арзёбӣ мегардад, ки ба омӯзиши ҳамаҷонибаи ин намуди ҷиноят ва такмили танзими ҳуқуқии он бахшида шудааст.

Ғайр аз ин, навгонии илмии рисола дар як қатор хулосаҳо ва пешниҳодҳои муаллиф таҷассум ёфтааст, ки ба бандубасти дуруст, дақиқсозии аломатҳои таркибии ҷиноят, муайян намудани ҳудуди ҷавобгарии ҷиноятӣ ва такмили механизми бандубасти ҳуқуқии таҳрибкорӣ равона гардидаанд. Ин пешниҳодҳо бо дарназардошти воқеияти имрӯза ва таҳдидҳои нави амнияти миллӣ таҳия шуда, метавонанд ҳамчун заминаи муҳими илмию амалӣ барои такмили минбаъдаи қонунгузории ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳуқуқтатбиқкунанда дар самти муқовимат ба ҷинояти таҳрибкорӣ хизмат намоянд.

Илова бар ин, аз ҷониби муаллифи диссертатсия дар як қатор мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо, ки дар доираи конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ пешниҳод гардидаанд, пешниҳодҳои мушаххаси илмӣ-амалӣ ҷиҳати такмили қонунгузории ҷиноятӣ миллӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳуқуқтатбиқкунанда таҳия ва асоснок карда шудаанд. Ин пешниҳодҳо, пеш аз ҳама, ба такмили механизми татбиқи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ, дақиқсозии аломатҳои таркибии ҷиноят, такмили бандубасти ҳуқуқӣ ва бартараф намудани ихтилофоти мавҷуда дар амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ равона гардидаанд.

Қобили тазаққур аст, ки диссертант дар ҳалли як зумра масъалаҳои мураккаби назариявӣ ва амалӣ, ки ба ҷинояти таҳрибкорӣ, ҳамчунин терроризм алоқаманд мебошанд, ба натиҷаҳои назарраси илмӣ ноил гардидааст. Аз ҷумла, ӯ моҳият ва хусусиятҳои ҳуқуқии ин намуди ҷиноятро дар заминаи таҳлили муқоисавии қонунгузории миллӣ ва хориҷӣ бознигарӣ намуда, сохтори таркибии онро аз нигоҳи объект, субъект, тарафи объективӣ ва субъективӣ дақиқу мукамал тавсиф кардааст. Ҳамзамон, муаллиф як қатор андешаҳо ва хулосаҳои навро коркард намудааст, ки онҳо дорои аҳамияти назариявӣ ва амалӣ буда, метавонанд барои рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ватанӣ, такмили қонунгузории ҷиноятӣ ва такмил додани амалияи татбиқи он саҳми назаррас гузоранд. Аз ҷумла:

1. Дар асоси таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории ҷиноятӣ давлатҳои узви ИДМ дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ имконият дод, ки ба таври мушаххас қонуниятҳои пайдоиши манъи ҳуқуқӣ-ҷиноят таҳрибкорӣ, ҳастӣ ва татбиқи он, ояндаи инкишоф ва мукамалгардии таркиби он муайян карда шавад. Ҷунин ҷиҳатҳои мусбӣ (навгонии) қонунгузории ҷиноятӣ давлатҳои узви ИДМ метавонанд дар самти мукамалгардии КҶ ҚТ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ аҳамияти махсус дошта бошанд: а) криминализатсия намудани мусоидат ба фаъолияти таҳрибкорона, гирифтани таълимот барои анҷом долани амалиёти таҳрибкорона ва ташкили гуруҳи (иттиҳоди) таҳрибкорона ё иштирок дар он;

тахрибкорие, ки бо қатли оммавии одамон, зарар ба саломатии онҳо, инчунин захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ва эпифитотия алоқаманд аст; б) муқаррар намудани аломатҳои бандубастшаванда, ба монанди: – содир намудани тахрибкорӣ аз ҷониби гуруҳи муташаккил; 2) тахрибкорие, ки сабаби бавучуд омадани зарари калони молумулкӣ ё дигар оқибатҳои вазнин мегардад; 3) тахрибкорие, ки боиси марги инсон гаштааст.

Аҳамияти натиҷаҳои пешниҳодгардида барои пешгирии тахрибкорӣ, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мегардад, ки онҳо заминаи мукаммали илмию ҳуқуқиро барои такмили сиёсати ҳуқуқии ҷиноятӣ ва баланд бардоштани самаранокии механизмҳои пешгирикунандаи давлатӣ фароҳам меоранд. Таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузории ҷиноятӣ давлатҳои узви ИДМ имкон додааст, ки қонуниятӣ пайдоиш, рушд ва татбиқи манъи ҷиноятӣ тахрибкорӣ, инчунин самтҳои ояндадори такмил ва мукамалгардии таркиби он ба таври амиқ муайян карда шаванд, ки ин барои ташаккули сиёсати ҷиноятӣ муосир ва ҷавобгӯ ба таҳдидҳои нав аҳамияти муҳим дорад. Бешубҳа, ҷорӣ намудани ҷиҳатҳои пешқадами қонунгузории давлатҳои узви ИДМ ба низоми ҳуқуқии миллӣ метавонад дар самти пешгирии тахрибкорӣ таъсири назаррас расонад. Аз ҷумла, криминализатсия намудани мусоидат ба ғайолияти тахрибкорона, гирифтани таълимот бо мақсади анҷом додани амалҳои тахрибкорона, инчунин ташкил ё иштирок дар гуруҳҳои тахрибкорона имконият медиҳад, ки ҷиноят дар марҳилаҳои ибтидоии он ошкор ва пешгирӣ карда шавад. Ҳамзамон, муқаррар намудани аломатҳои вазнинкунанда, аз қабилӣ содир намудани тахрибкорӣ аз ҷониби гуруҳи муташаккил, расонидани зарари калони молумулкӣ ё дигар оқибатҳои вазнин, инчунин ба марг овардани кирдор, на танҳо ба адолати ҷазо таъсир мерасонад, балки дорои аҳамияти пешгирикунанда низ мебошад. Зеро саҳттар гардидани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои ҷунин ҳолатҳо сатҳи таъсири боздорандаи қонунро баланд бардошта, эҳтимоли содир гардидани ҷунин ҷиноятҳоро коҳиш медиҳад.

2. Муаллиф дар концепсияи илмӣ худ пешниҳоди асоснок намудааст, ки барои мукаммаалномаи таркиби тахрибкорӣ ҷунин чораҳо зарурӣ арзёбӣ мегарданд: 1. криминализатсия намудани ҷунин ҳолатҳо зарур ва саривақтӣ мебошад: а) криминализатсия намудани шакли муосири содир намудани амалҳои тахрибкорона ва бо ҳамин мақсад ба диспозитсияи м. 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ҳамлаҳои киберӣ»; б) оқибатҳои амалҳои тахрибкориро ба назар гирифта, ба диспозитсияи м. 309 КҶ ҚТ ворид намудани ибораи «ба куштори оммавии одамон, расонидани зарари ҷисмонӣ ё расонидани зарари дигар ба саломатии онҳо» зарур мебошад; в) криминализатсия намудан ва ба таркиби тахрибкорӣ ворид намудани ҷунин шаклҳои содир намудани амалҳои тахрибкорона ба монанди захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ё эпифитотия; 2. Дар қ. 2 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: “а)

якчандкарата; б) аз ҷониби гуруҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ; в) бо истифодаи мақоми хизматӣ; г) дар ҳолати ретсидиви хавфнок”; 3. Дар қ. 3 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломатҳои бандубастшавандаи зерин: “а) аз ҷониби гуруҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ; б) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок; дар вазъияти ҷангӣ ё замони ҷанг”; 4) Пешниҳод карда мешавад, ки ба диспозитсияи м. 309 КҶ ҚТ шакли нави содир кардани ин ҷиноят, яъне содир кардани таҳрибкорӣ тавассути «ҳамлаҳои киберӣ» илова карда шавад. Дар доираи ҳамлаи киберӣ бояд ҳамчун таҷовуз ба шабакаҳои компютерӣ тавассути вуруди беиҷозати онҳо, сирояти оммавӣ бо нармафзори зараровар, забти иттилооти махфӣ ва ғайра фаҳмида шавад, ки мақсади заиф кардани амнияти иқтисодӣ ва иқтисодии мудофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошанд;

Аҳамияти пешниҳодҳои илмӣ муаллиф, ки ба мукамалгардонии таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ равона гардидаанд, пеш аз ҳама дар баланд бардоштани самаранокии механизми ҳуқуқии пешгирӣ ва муқовимат ба ин намуди ҷиноят ифода меёбад. Концепсияи пешниҳодгардида имконият медиҳад, ки қонунгузориҳои ҷиноятӣ ба таҳдидҳои муосири амнияти милли мутобик гардонида шуда, доираи ҳимояи ҳуқуқӣ васеъ ва амиқтар карда шавад. Криминализатсия намудани шаклҳои нави таҳрибкорӣ, аз ҷумла ворид намудани мафҳуми «ҳамлаҳои киберӣ» ба диспозитсияи моддаи 309 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, аҳамияти хоса дорад, зеро он ба инъикоси воқеияти нави таҳдидҳои рақамӣ мусоидат намуда, имконият фароҳам меорад, ки амалҳои хавфнок дар фазои иттилоотӣ ва киберӣ саривақт муайян ва пешгирӣ карда шаванд. Ин тадбир ба таҳкими амнияти иқтисодӣ ва мудофиавии давлат дар шароити рақамикунони босуръат мусоидат мекунад. Илова намудани оқибатҳои вазнини иҷтимоӣ, аз қабилӣ куштори оммавӣ, расонидани зарари ҷисмонӣ ё дигар зарар ба саломатии одамон, инчунин ворид намудани шаклҳои нав, аз ҷумла захролудшавии оммавӣ, паҳн намудани эпидемия, эпизоотия ва эпифитотия, ба таври назаррас доираи танзими ҳуқуқиро васеъ намуда, имкон медиҳад, ки хатари ҷунин кирдорҳо дар сатҳи баландтар арзёбӣ гардад. Ин, дар навбати худ, таъсири боздорандаи қонунро тақвият дода, барои пешгирии оқибатҳои фалокатбори эҳтимоли замина фароҳам меорад.

Аҳамияти махсуси амалӣ инчунин дар тақмили низоми аломатҳои бандубастшаванда зоҳир мегардад. Пешниҳодҳои муаллиф оид ба ворид намудани ҷунин аломатҳо, аз қабилӣ якчандкарата будани ҷиноят, содир намудани он аз ҷониби гуруҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ, истифодаи мақоми хизматӣ, ҳолати ретсидиви хавфнок ва махсусан хавфнок, инчунин содир намудани он дар ҳайати гуруҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ ва дар шароити ҷангӣ, ба дифференсиатсияи дақиқтари ҷавобгарии ҷиноятӣ мусоидат менамоянд. Ин ба таъмини адолати ҷазо ва ҳамзамон ба баланд бардоштани самаранокии таъсири пешгирикунандаи он мусоидат мекунад.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия.

Аҳамияти илмии таҳқиқот, пеш аз ҳама, дар таҳия ва такмили асосҳои назариявии низоми донишҳо вобаста ба масъалаҳои мубориза бар зидди таҳрибкорӣ ифода меёбад. Дар доираи таҳқиқот муносибатҳои нави илмӣ оид ба моҳият, аломатҳо ва таркиби ҷинояти таҳрибкорӣ ташаккул дода шуда, ҳамзамон, таснифоти муносири воситаҳои ҳуқуқии муқовимат ба ин навъи ҷиноят асоснок гардидааст. Натиҷаҳои бадастомада ба рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология мусоидат намуда, ҳамчун заминаи назариявӣ барои таҳқиқоти оянда хизмат мекунад.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки ҳулосаҳо ва пешниҳодҳои муаллиф метавонанд дар раванди такмили қонунгузори ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, махсусан дар самти ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ, мавриди истифода қарор гиранд. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот барои такмили фаъолияти ҳуқуқтатбиқкунии мақомоти тафтишоти пешакӣ ва судҳо ҳангоми ошкор, таҳқиқ ва бандубасти ҷинояти таҳрибкорӣ, инчунин ҳалли масъалаҳои рақобати меёрҳо байни таҳрибкорӣ ва терроризм аҳамияти амалӣ доранд. Пешниҳодҳои илмии диссертант метавонанд зимни таҳияи қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати таъмини татбиқи дуруст ва яқсони қонунгузори ҷиноятӣ истифода шаванд.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки татбиқи самараноки тавсияҳои пешниҳодшуда метавонад ба коҳиш додани зарарҳои иқтисодии аз ҷиноятҳои таҳрибкорӣ бармеомада мусоидат намояд. Пешгирии чунин ҷиноятҳо, махсусан дар шароити рушди инфрасохтори иқтисодӣ ва рақамикунонӣ, ба таъмини амнияти иқтисодӣ, ҳифзи моликияти давлатӣ ва хусусӣ, инчунин баланд бардоштани ҷалбияти сармоягузори мусоидат мекунад.

Аҳамияти иҷтимоии натиҷаҳои таҳқиқот дар таҳкими амнияти давлатӣ, ҳифзи суботи сиёсӣ ва таъмини ҳимояи манфиатҳои ҳаётан муҳими шахс, ҷомеа ва давлат ифода меёбад. Таҳқиқот ба баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқӣ ва шуури зиддиҷиноятии ҷомеа мусоидат намуда, инчунин барои ташаккули сиёсати самараноки давлатии муқовимат ба ҷинояткорӣ, аз ҷумла таҳрибкорӣ, заминаи мусоид фароҳам меорад.

Илова бар ин, маводи таҳқиқоти диссертатсионӣ метавонанд дар ҷараёни таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ҳангоми тадриси фанҳои «Ҳуқуқи ҷиноятӣ», «Криминология», инчунин курсҳои махсуси «Ҷиноятҳо ба муқобили ҳокимияти давлатӣ» ва «Асосҳои илмии бандубасти ҷиноятҳо» васеъ истифода бурда шаванд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Асоснокии ҳулосаву пешниҳодҳои дар диссертатсия омада ва сатҳи илмии онҳо аз он шаҳодат медиҳад, ки зимни таҳқиқот асарҳои бунёдии олимони ватанию хориҷӣ дар самти “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ

мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон” истифода шудаанд. Дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ усулҳои илмӣ ба таври васеъ истифода гардида, хулосаву пешниҳодҳо дар заминаи ҷамъоварии мавод, сохторбандӣ ва коркарди захираҳои иттилоотии дақиқ бо истифодаи воситаҳои технологияҳои иттилоотии муосир ба даст омадаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар интишороти муаллиф инъикос ёфтаанд, ки эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро тасдиқ менамоянд.

Эътимоднокии таҳқиқоти диссертатсия, инчунин, аз истифодаи заминаҳои васеи таҷрибавӣ, ки дар шакли маълумотҳои гуногуни омӯрӣ, ҷамъбасти маводи таҷрибаи судӣ ва таҳлили як силсила парвандаҳои ҷиноятӣ оварда шудаанд, бармеояд. Ҳамчунин, натиҷаҳои таҳқиқоти рисолаи илмӣ ба он хотир эътимодноканд, ки дар асоси таҳлили Конститутсияи ҚТ, Кодекси ҷиноятии ҚТ, Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии ҚТ, Концепсияи сиёсати ҳуқуқии ҚТ, қарорҳои Пленуми Суди Олии ҚТ ва ғайра ба даст омадаанд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ. Дар ҷараёни таҳқиқ муаллифи диссертатсия ба таври фарогир ва низомнок санадҳои байналмилалӣ, қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳои хориҷӣ ва Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти танзими ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мавриди омӯзиш қарор додааст. Ҳамзамон, хусусиятҳои ҳуқуқӣ ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ин навъи ҷиноятҳо дар шароити муосир бо назардошти таҳдидҳои нави амниятӣ ва технологӣ таҳлили амиқ ёфтаанд. Муаллиф бо истифода аз усулҳои муосири таҳқиқоти илмӣ таркиби ҷинояти таҳрибкориро ҳамаҷониба баррасӣ намуда, унсурҳои онро аз нигоҳи назариявӣ ва амалӣ асоснок кардааст. Қобили зикр аст, ки диссертант на танҳо ба таҳлили назариявӣ маҳдуд нашуда, балки пешниҳодҳои мушаххаси дорои аҳамияти амалӣ ва илмӣ ҷиҳати тақмили қонунгузориҳои ҷиноятӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти татбиқи меъёрҳои марбут ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкориро ироа намудааст. Ин пешниҳодҳо метавонанд ҳамчун заминаи муҳими тақмили сиёсати ҷиноятӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат намоянд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 14 мақолаҳои илмӣ инъикос гардида, ба баррасии паҳлуҳои гуногуни субъекти ҷиноят ва аломатҳои он бахшида шудаанд. Аз ҷумла, 4 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расидааст. Дар ин нашрияҳо хулосаҳои илмӣ ва тавсияҳои пешниҳодкардаи унвонҷӯ ба таври мушаххас ва возеҳ баён гардидаанд.

Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли

2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Дар муқаддимаи диссертатсия мавзуи таҳқиқшаванда дақиқ ва мақсаднок асоснок карда шудааст. Дар он дараҷаи таҳқиқи мавзуи илмӣ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо, лоихаҳо ва мавзӯҳои илмӣ, мақсад, вазифа, объект ва мавзуи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқ, заминаҳои эмпирикӣ, навгониҳои илмӣ ва аҳамияти назариявиро амалӣ муайян карда шудаанд.

Сохтори рисолаи илмӣ. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳафт зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёт (маъхазҳо) иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 211 саҳифаро дар бар мегирад.

Боби якуми рисола “Танзими ҳуқуқи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ: таҳлили таърихӣ ва муқоисавӣ-ҳуқуқӣ” ном дошта, дар он масъалаҳои таърихи ташаккул ва рушди ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ дар қаламрави Тоҷикистони таърихӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мутобиқи қонунгузории ҷиноятии давлатҳои узви Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил мавриди таҳлил қарор дода шудаанд. Нуктаҳо ва хулосабарориҳои зерини ин боб аҳамияти муҳими илмӣ-амалӣ доранд. Аз ҷумла: а) мафҳуми таҳрибкорӣ вобаста ба хусусияти мураккаби сиёсӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ пешниҳод гардидааст; б) асоснок карда шудааст, ки ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ бори аввал дар қаламрави Тоҷикистон дар замони шӯравӣ дар сатҳи қонунгузорӣ муқаррар гардида буд. Қонунгузории ҷиноятии давраи шӯравӣ, ки бо истифода аз истилоҳи «таҳрибкорӣ» амал мекард, дорои тавсифи нисбатан мукаммали тарафи объективии ин ҷиноят буд. Пас аз ба даст овардани истиқлол, ин институт дар м. 309 КҶ ҚТ бо тағйироти назаррас, вале бо нигоҳ доштани муҳтавои умумии ҷиноят, такмил дода шуд; в) дар асоси таҳлили КҶ давлатҳои узви ИДМ пешниҳод карда шудааст, ки дар КҶ ҚТ таркибҳои нав, ки бо таҳрибкорӣ алоқаманданд, криминализатсия карда шаванд.

Боби дуюми рисола “Тавсифи ҳуқуқи ҷиноятии унсурҳои таркибии ҷинояти таҳрибкорӣ” ном дошта, дар он масъалаҳои таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятии нишонаҳои объективӣ ва субъективии ҷинояти таҳрибкорӣ таҳлил гардидаанд. Нуктаҳо ва хулосабарориҳои зерини ин боб аҳамияти муҳими илмӣ-амалӣ доранд. Аз ҷумла: а) объекти ҳелӣ, намудӣ ва бевоситаи таҳрибкорӣ муайян карда шудааст; б) бо дарназардошти он ки предмети ҷиноят наметавонад ҳаёт ва саломатии одамон бошад, пешниҳод карда мешавад, ки навҳои зерини объектҳои таҳрибкорӣ ҷудо карда шаванд: 1) объектҳои, ки аҳамияти иқтисодӣ ё мудофиавӣ доранд; 2) қаламрав – ҳангоми содир намудани амалҳои, ки ба олудагии радиоактивӣ

нигаронида шудаанд; 3) ҳайвонот – ҳангоми содир кардани амалҳое, ки ба захролудии оммавӣ ё паҳн шудани эпизоотия нигаронида шудаанд; 4) рустаниҳо – ҳангоми иҷрои амалҳое, ки ба паҳн шудани эпифитотия нигаронида шудаанд; в) асоснок карда шудааст, ки дар қ. 2 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломати бандубастшавандаи зерин: а) якчандкарата; б) аз ҷониби гуруҳи шахсон бо маслиҳати пешакӣ; в) бо истифодаи мақоми хизматӣ; г) дар ҳолати ретсидиви хавфнок; г) пешниҳод карда шудааст, ки дар м. 309 КҶ ҚТ қисми 3 илова карда шавад. Дар қ. 3 м. 309 КҶ ҚТ илова намудани аломати бандубастшавандаи зерин илова карда шавад: а) аз ҷониби гуруҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ; б) дар ҳолати ретсидиви махсусан хавфнок; дар вазъияти ҷангӣ ё замони ҷанг.

Боби сеюми рисола тафовути ҷинояти таҳрибкорӣ аз терроризм ва дурнамои рушди қонунгузории ҷиноятӣ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ ном дошта, дар он масъалаҳои таҳлили ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ тафовути ҷинояти таҳрибкорӣ аз терроризм ва дурнамои рушди қонунгузории ҷиноятӣ вобаста ба ҷинояти таҳрибкорӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Нуктаҳо ва хулосабарориҳои зерини ин боб аҳамияти муҳими илмӣ-амалӣ доранд. Аз ҷумла: таҳрибкорӣ аз кирдорҳои террористӣ бо сохтори таркиби ҷиноят тафовут дорад: таҳрибкорӣ таркиби кӯтоҳкардашуда расмӣ дорад ва амали террористӣ дар шакли аввали содир шуданаш ҷинояте мебошад, ки таркиби моддӣ (хатар эҷод мекунад), дар ҳолати шакли дуҷум (таҳдид ҳамчун амали иттилоотӣ) – бо таркиби расмӣ. Амали террористие, ки дар шакли аввал содир шудааст, аз лаҳзаи ба вучуд овардани хатари воқеӣ аз ҷониби ҷинояткор ҷинояти анҷомёфта ба ҳисоб меравад ва таҳрибкорӣ аз лаҳзаи содир гардидани таҳрибкорӣ. Асоснок карда шудааст, ки дар шароити тағйирёбандаи амнияти ҷаҳонӣ ва афзоиши таҳдидҳои нави гибридӣ, таҳқими низоми ҳуқуқии муқовимат бо ҷинояти таҳрибкорӣ ба яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати қонунгузории ҚТ табдил ёфтааст. Рушди фанновариҳои рақамӣ, вусъати ҷинояткории трансиллӣ ва истифодаи воситаҳои ғайримаъмулии таъсир ба зерсохторҳои давлатӣ талаб менамояд, ки қонунгузории ҷиноятӣ ба воқеиятҳои муосир мутобиқ карда шуда, шаклҳои нави таҳрибкорӣ, аз ҷумла таҳрибкории киберӣ, иттилоотӣ ва иқтисодӣ, расман дар доираи ҳуқуқӣ эътироф гарданд.

Ҳаҷми умумии диссертатсия ба талабот ва меъёрҳои муқарраршудаи таҳияи рисолаҳои илмӣ комилан ҷавобгӯ буда, сохтори он дорои мантиқи қавии илмӣ мебошад. Натиҷаҳои бадастомада бо таъя ба заминаи мустаҳками назариявӣ, таҳлили амиқи қонунгузории амалкунанда ва таҷриба ба таври кофӣ асоснок карда шудаанд.

Рисолаи диссертатсионии Қурбонзода Афзуна Азим аз ҷиҳати сохтор, ҳаҷм ва муҳтаво як таҳқиқоти илмӣ комилан анҷомёфта ва мукамал маҳсуб меёбад. Он ҳамчун таҳқиқоти мустақили илмӣ дорои арзиши баланди назариявӣ амалӣ баҳо дода мешавад.

Мувофиқати автореферат ба мухтавои диссертатсия. Автореферат ба мухтавои диссертатсия мувофиқат дорад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла мазмуни мухтасар ва кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия дарҷ ёфтаанд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи Қурбонзода Афзуна Азим дар мавзӯи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст, ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия, ки бо фармоиши раиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, № 493 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад. Барасмиятдарории диссертатсия бо риояи меъёрҳои услубӣ, қоидаҳои грамматикӣ ва академӣ иҷро гардида, талаботи Комиссияи олии аттестатсионӣ пурра таъмин шудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Диссертатсияи Қурбонзода Афзуна Азим дар мавзӯи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ пешниҳод шудааст, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ пешниҳодшуда мутобиқат мекунад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Бояд қайд намуд, ки дар баробари қомеъҳои иброзгардида, инчунин дар рисолаи илмӣ баъзе масъалаҳои баҳсноки илмӣ ҷой доранд ва онҳоро ба таври зерин метавон манзур намуд:

1. Дар саҳифаи 38 диссертатсия муаллиф менависад, ки “Таърих нишон медиҳад, ки таҳрибкорӣ ҳамчун усули пинҳонии мубориза, ба хусус дар заминаи низомӣ ва сиёсӣ, аз замони қадим то даври муосир шаклҳои гуногунро касб намудааст ва бо мурури замон такмил ёфтааст. Омӯзиши ҷараёни таърихӣ шаклгирии амалиёти таҳрибӣ имкон медиҳад, ки мо моҳият, мақсад ва усулҳои он, инчунин алоқамандии он бо дигар шаклҳои фаъолияти зиддидавлатӣ ва низомиро беҳтар дарк намоем”. Ба гуфтаи муаллиф таҳрибкорӣ аз замони қадим ҷой дошт, лекин дар сатҳи диссертатсия таҳлил аз замони шӯравӣ оғоз мегардад. Хуб мешуд муаллиф пеш аз замони шӯравиро низ таҳлил менамуд. Сабаби таҳлил накардани онро муаллиф дар рафти ҳимоя асоснок намояд хуб мешуд.

2. Дар саҳифаи 63 диссертатсия муаллиф дар асоси таҳлили КЧ давлатҳои узви ИДМ пешниҳод менамояд, ки дар КЧ ҚТ таркибҳои нав, ки бо таҳрибкорӣ алоқаманданд, пешбинӣ карда шавад. Ин таркиб баъзе мушахассотро талаб менамояд. Аз ҷумла: номуайян будани истилоҳҳо, ибораи «таълими хусусияти таҳрибкоронадошта» аз ҷиҳати ҳуқуқӣ дақиқ муайян нашудааст, ки метавонад ба тафсири гуногун ва сӯиистифода дар амалия оварда расонад. Васеъ будани диспозитсия, истилоҳи «новобаста аз ҷой ва шакли таълим» ҳадди меъёрро аз ҳад зиёд васеъ мекунад ва хатари татбиқи нодурусти меъёрро ба миён меорад. Шарҳи муаллиф вобаста ба масъалаи мазкур талаб карда мешавад.

3. Дар саҳифаи 174 диссертатсия муаллиф қайд менамояд, ки “Шахсони дорои мақоми хизматӣ, ки дастрасӣ ба иттилооти махфӣ, захираҳои инфрасохторӣ ва иқтидорҳои муҳими давлатӣ доранд, метавонанд бо истифода аз ваколатҳои худ ба содир намудани таҳрибкорӣ даст зананд”. Оё дар чунин ҳолат бандубаст бо ҷинояти таҳрибкорӣ сурат мегирад ё бо сӯиистифода аз мансаб? Хуб мешуд ин ҳолатро муаллиф дар раванди Ҳимоя шарҳ меод.

Эродҳои пешниҳодгардида ба мазмун ва муҳтавои асосии диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва сатҳи арзиши илмии онро коҳиш намедиханд. Баръакс, онҳо далели он мебошанд, ки мавзуи интихобнамудаи диссертант ба доираи масъалаҳои мубрам ва баҳсбарангези илми ҳуқуқӣ ҷиноятӣ тааллуқ дошта, баррасии амиқи назариявӣ ва муҳокимаи густурдаи илмиро тақозо менамояд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Хулоса, диссертатсияи Курбонзода Афзуна Азим дар мавзуи “Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таҳрибкорӣ мувофиқи қонуни ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқӣ ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқӣ иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда мувофиқ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқӣ ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқӣ иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ сазовор аст.

Диссертатсия ва автореферат дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқӣ иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон баррасӣ шудааст. Суратчаласаи семинари васеи илмӣ-назариявӣ №12 аз 23 апрели соли 2026.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақризи муассисаи тақриздиханда аз ҷониби Оралбаев Хамза Хайдарович – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон омода карда шуда, он дар ҷаласаи кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон муҳокима ва ҷонибдорӣ карда шудааст. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 11 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 11 нафар, «зид» - 0 нафар, «бетараф» - 0 нафар. Протоколи № 11 аз 25 апрели соли 2026.

Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ:

Мудири кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор

Бобозода Ҷ.Қ.

Ташхисгар:

Номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Оралбаев Х.Х.

Котиби ҷаласа:

Номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Табаров Н.А.

Имзои Бобозода Ҷ.Қ., Оралбаев Х.Х., ва котиби ҷаласа Табаров Н.А.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон

Мирҷамолов М.А.

«27» 04 соли 2026

Суроға: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов, 64/14
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон. Телефон: +992(37)231- 02-01.
E-mail: tgfeu@tgfeu.tj.